

Drama-educatie van peuter tot puber

Vanaf de Middeleeuwen vormen drama en educatie een onafscheidelijke tweeling. Al in de twaalfde eeuw speelden scholieren op kerkelijke feestdagen de rol van duivel, engel of heilige in toneel tijdens liturgische plechtigheden. In de Latijnse school van de humanisten bekleedde het drama een centrale plaats in de didactiek van de *istoria*. Maken we een sprong naar onze eeuw, dan zien we vanaf de jaren zestig een interessante ontwikkeling: van het (facultatieve) schoolvak „dramatische expressie”, via educatieve projecten op het terrein van (politiek) vormingstheater, naar, in het huidige onderwijs, een herwaardering van theater als zelfstandige kunstvorm.

De vernieuwingen in het voortgezet onderwijs in Nederland die in het komende schooljaar hun beslag moeten krijgen, zullen aan het begrip drama-educatie een nieuwe impuls geven. In de zogenaamde Tweede Fase, het toekomstige onderwijs in de hoogste leerjaren, wordt het nieuwe vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) voor elke leerling verplicht. Tot het curriculum behoort onder meer deelname aan uiteenlopende culturele activiteiten, waaronder theaterbezoek. Parallel aan deze ontwikkeling loopt de dadendrang van staatssecretaris Van der Ploeg (Cultuur): hij stelt vast dat het toneelbestel te statisch is, en dat gezelschappen harder hun best moeten doen jonge mensen naar het theater te krijgen.

Of de ensembles daar altijd blij mee zijn, is de vraag, maar zogenaamde „kunstmentoren” en CKV-docenten zullen binnenkort met grotere groepen scholieren dan voorheen de theaters frequenteren. Voorstellingen bijwonen levert de leerlingen immers „studiepunten” op. Zolang alles goed gaat, is er niets aan de hand, maar waar problemen rijzen, is het niet moeilijk te voorspellen dat menigeen zal gaan roepen dat de jeugd vanaf de basis (beter) voorbereid moet worden op wat haar bij theaterbezoek te wachten staat. En dus, dat ouders en opvoeders niet vroeg genoeg kunnen beginnen met het „toneelrip” maken van de aan hen toevertrouwde kinderen en pupillen. Net zo goed als een kind leert lezen en schrijven, moet het leren wat het betekent een theatervoorstelling te bezoeken – dat de lichten dan doven, dat je vanaf dat moment moet ophouden met chips eten in maten, dat er voor je neus niets mensen rond gaan lopen die voorweg liegen dat ze de keizer van China uit een orangerang zijn.

Wat krijgen de jonge theaterbezoekers zoal voorgeschoteld? Een rondgang langs „zo-maar” vijf voorstellingen, bedoeld voor verschillende leeftijdscategorieën, steeds vergezeld van een kind of jongere „op maat”, geeft een aardig beeld van de actuele stand van zaken.

Naar *Beren, beren, beren* van de Bossche toneelgroep Vandenbulck, artistiek geleid door Gerard Luikenaar, mogen zelfs de allerkleinsten, vanaf drie jaar. De voorstelling draait al een paar jaar en dat valt af te lezen aan het gemak waarmee de drie acteurs zich op het podium bewegen en in een mum van tijd de zaal aan zich weten te binden. Alle teksten – in het drieliuk zijn gezongen, knáp gezongen – vonden; *Beren, beren, beren* is een

„Geen Assepoes”, door Dansend Hart – concept en choreografie: Wies Merckx. – Foto Michael Kooren.

waarachtige opera voor kinderen. In dat operaelement zit veel van de kracht van de voorstelling, maar ook iets van de zwakte. Na het eerste deel, waarin de zang nog een verrassing is, gaan de veelvuldige herhaalde teksten soms wat vervelen, ook al omdat het begripdeel inhoudelijk sterker is dan de twee delen daarna.

Voor een klein maatje groter (vier plus) is de voorstelling *Maannacht* van Buitrp uit Amsterdam. De vorige productie van Buitrp, het inventieve en ontroerende *Voeten*, mag wel een uitgangspunt nemen voor theater voor het jongste publiek. De voorstelling hield het lang vol, de twee acteurs raakten steeds beter ingespeeld, de techniek kende geen haperingen, een haast griezelig niveau van perfectie werd bereikt. Zover is het met *Maannacht* nog niet, al valt ook nu de grote zorgvuldigheid op waarmee de voorstelling is gemaakt. De drie acteurs spelen woordloos, maar met overgave het verhaal van een kind en zijn wonderlijke knuttel, een gloeilamp. Zonder dat de verhaallijn echt duidelijk wordt, anders dan in *Voeten*, begrijpt het publiek dat het hier gaat om overwonnen angst en hervonden vertrouwen – waarmee de voorstelling inhoudelijk weer in de buurt komt van de *Beren* van Vandenbulck.

Op het repertoire van Dansend Hart uit Utrecht staat vanaf oktober 1997 *Geen As-*

„Jesaja, Jeremia” door Growing up in Public - regie Jeroen Kriek.
Foto Reyn van Koolwijk.

sepoes, een voorstelling voor kinderen van zes jaar en ouder. *Geen Assepoes* is zowel een bewerking van, als een (eigentijds) commentaar op het beroemde sprookje. De drie actrices, danseressen in de eerste plaats, beschikken over stemmen die helaas de kracht missen die toch nog complexe verhaallijn voldoende inzichtelijk te maken, zeker wanneer de stevige muziek (Prokofjev) de woorden in volume overtreft, en dat gebeurt nogal eens. Daarbij is de choreografie van artistiek leidster Wies Merckx weliswaar goed doordacht, maar op den duur wat voorspelbaar. Als op een bepaald moment een simpele spiegelbol, overal waar je kijkt, de schitterendste sterren maakt, klinken de ah's en de oh's van de kinderen voor het eerst luidop, maar eigenlijk nèt iets te laat: *Geen Assepoes* is dan al bijna afgelopen.

Een ongekend curiosum binnen het jeugd-drama is *Drie Koningen in Patagonië* van het Brusselse Alibi Collectief, volgens de aankondigingen - volstrekt onbegrijpelijk - bedoeld voor tien jaar en ouder. Theatermaker Pat van Hemelrijk heeft plaatsgenomen in een kroegdecor, dat iets weg heeft van een assemblage als Edward Kienholz' *The Beanery*. Alleen zijn de cafébezoekers met de „klokgezichten” hier vervangen door Van Hemelrijk zelf en door drie pinguïns - kniehoge poppen die slechts tot leven komen als Van Hemelrijk dat wil. Het taalniveau van de uitvoering is even hoog als abstract en uiteindelijk valt *Drie Koningen in Patagonië* beter te omschrijven als een bewegende installatie voor *freaks* dan als een theatervoorstelling voor de

jeugd. Van Hemelrijk beweegt zich in dit rariteitenkabinet als een eenzellige spullenbaas, druk in de weer met zijn particuliere obsessies, maar nauwelijks geïnteresseerd in het vermaak waar het jonge publiek voor gekomen is.

Tot slot *Jesaja, Jeremia*, een productie van het Utrechtse collectief Growing up in Public, in een regie van Jeroen Kriek. Zonder meer een „schoolvoorbeeld” van een dynamische, uitstekend getimede voorstelling, die het beoogde publiek van veertien

jaar en ouder zeker zal aanspreken. Uitgangspunt van de voorstelling is, grof geformuleerd, dat de wereld naar de bliksem gaat, inclusief de daaruit voortvloeiende vraag wie degenen zijn om dit naderende onheil te benoemen en, zo mogelijk, te bezweren. Wie zijn, kortom, de nieuwe profeten, in het voetspoor van de bijbelse voorgangers Jesaja en Jeremia? Tientallen namen, van Nostradamus tot Emile Ratelband, passeren de revue, naast heel veel dierenleed, van aardwurm tot konijn. Soms balanceren de negen jonge acteurs-scholieren, studenten - op het smalle randje van waarachtige emotie en vals sentiment, maar ze houden stand, en hun verrichtingen zijn, zoals men van evenwichtskunstenaars mag verwachten, vaak adembenemend. Niet alleen naar de vorm, met veel show-achtige elementen, maar ook naar de inhoud, met genoeg relativerende humor, heeft deze productie alles in zich om een jong publiek te boeien en aan te zetten tot reflectie en discussie. De perfecte „CKV-voorstelling” kortom.

In maart 1999 verscheen namens de dertien structureel gesubsidieerde jeugdtheatergezelschappen in Nederland - geen van de hier genoemde groepen hoort daartoe - de nota *Het jeugdtheater van de toekomst*. De nota wijst op de maatschappelijke waarde van het jeugdtheater: niet alleen kinderen en jongeren „op-leiden” tot een volwassen theaterpubliek, maar ook het volwassenentheater voorgaan in het verkennen en combineren van de verschillende disciplines van het theater: spel, dans, mime, zang, muziek, enzovoort.

Met de hier besproken voorstellingen als maatstaf moet de conclusie zijn, dat de jeugdensembles over voldoende kwaliteit beschikken om de geheimen van het theater voor hun doelgroep te ontsluiten. Het experimenteren met theaterdisciplines gebeurt soms wat al te overmoedig: van de individuele artiest wordt een veelzijdigheid verwacht waarover hij simpelweg niet altijd beschikt. Dat laatste geeft de voorstellingen soms een licht-amateuristisch karakter, waarmee overigens niets negatiefs gezegd is. De toneelmakers kunnen nergens worden betrappt op onverschilligheid of gemakzucht, en dat op zichzelf is al een geweldig eerbewijs aan de jeugd en aan haar oordelend vermogen.

Jos Nijhof

Puberale profeten in Jesaja, Jeremia

Amsterdam

De beginscène doet reeds het ergste vrezen. Gezeten achter en op een lange tafel wachten de jonge spelers totdat alle toeschouwers in de zaal hebben plaatsgenomen. Ze zijn verkleed en geschminkt als revuesterren uit de jaren twintig: olijk, sexy, een tikkeltje decadent en doortrokken van smart en weemoed. Zo behoort het te zijn, want het waren moeilijke tijden, die vooroorlogse jaren. Maar niets van dit al is in zijn puurheid bij de spelers te onderkennen. Hoe langer het duurt, hoe meer ze op doodgewone jongens en meisjes gaan lijken die deze reflectie van een tijdsbeeld wel heel erg doorzichtig na-doen.

Het wordt nog gekunstelder wanneer ze op een swingend nummerje van Glenn Miller een showdansje gaan uitvoeren. Dan heb je hele-

maal het idee op een schoolrevue beland te zijn, waar de opvoerden zich uitleven in artistieke neigingen die nog niet eens in de knop al volledig worden gebroken.

Dan volgt blijkbaar de jaren zestig waar een vrouwelijke goeroe de in witte gewaden gestoken volgelingen extatisch oproept om het eigen innerlijk naar eigen eer en geweten zo zuiver mogelijk te ontwikkelen. Ook hier weer stoort het goedbedoeld, maar lang niet toereikend en clichématig etaleren van gevoelstemmingen.

Jesaja, Jeremia heet dit stuk dat Jeroen Kriek samen met negen jongeren bij Growing Up in Public heeft gemaakt. Jesaja en Jeremia zijn twee Oudtestamentische profeten, die door hun onheilsprofetieën het slachtoffer werden van hun voor-spellingen. Jeroen Kriek gaat er vanuit dat deze eeuw zijn geloof in profeten en geestelijke leiders heeft

verloren en dat vooral hedendaagse jongeren daardoor zelf hun eigen weg moeten zien te vinden.

Net als bij een groep cabaretiers die per se komisch willen zijn, inventariseren ze beurtelings en staande op een rij front publiek wie tegenwoordig wel of juist niet tot de nieuwe profeten gerekend mogen worden: Johan Cruijff, Emile Ratelband, Yomanda, Prince, Martin Luther King?

Ronduit vervelend is de veel te lange scène, waarin de jongeren zich als in een onzinnige tv-praatprogramma voor de microfoon verdringen om verslag te kunnen doen van wat hen zoal bezighoudt en wat hun toekomstverwachtingen zijn.

Videobeelden van het leuk en jong en dynamisch met elkaar bezig zijn op vakantie, in het zwembad, in de kroeg en op het strand laten een ander facet zien van een

mogelijke invulling van het bestaan. Dat het ondanks dit opgefokte gedoe allemaal niet even lolig kan zijn, beseffen twee personages. De een wil uit doffe ellende zelfmoord plegen; de ander komt letterlijk tot het schreeuwend inzicht dat je als individu er altijd alleen voor staat.

Jesaja, Jeremia is hoofdzakelijk bedoeld voor jeugdigen vanaf zestien jaar. Het is een loffelijk streven om jongeren vanuit hun eigen problematiek voor theater te interesseren, maar liever niet op zo'n kwakkelende en over-ambitieuze manier.

Max Smith

Jesaja, Jeremia. Regie: Jeroen Kriek. Gezelschap: Growing Up in Public. **Première: De Krakeling Amsterdam, 18/3.** Ook op reis: o.a.: Huis a/d Werf Utrecht, vanavond en zo 21 mrt 20.30 uur.

De hongerstaker is de werkelijke profeet

THEATER

Jesaja, Jeremia van Growing Up in Public. Regie: Jeroen Kriek. 18 maart, De Krakeling Amsterdam. Tournee.

Zo, en nu ben jij de profeet.

Daar staat Wendel Jaspers dan vooraan op het toneel. Achter haar de andere jonge spelers van *Jesaja, Jeremia* in een verwachtingsvol rijtje. In hun pelgrimwitte kleren hebben ze zojuist een uitzinnige parodie gegeven op een Bijbels lekespel. De witblonde Wendel speelde daarbij *Jesaja* en dus moet zij het nu maar zeggen.

Erg Bijbels begint haar toespraak niet. 'Ik zit net voor mijn eindexamen, en dat is eigenlijk best wel kut.' Ze lijkt een doorsnee ongemotiveerde puber, maar dat blijkt een vooroordeel. Wen-

del zit met haar examen in haar maag omdat ze naar Londen wil. Steun te betuigen aan Barry Horne, een Brit die in hongerstaking is gegaan uit protest tegen de vivisectie.

'Stop Dierenleed' stond er op het bordje waar Wendel eerder in de voorstelling mee rondliep. Toen ging haar roep ten onder in de chaos: ook de andere jongeren liepen met noodkreten te leuren en ze deden dat veel geestiger of dramatischer. 'Hou van mij' stond er op hun bordjes, of een foto van hun eigen hoofd.

Op de foto die Wendel Jaspers nu tevoorschijn haalt, staat het uitgemergelde gezicht van Barry Horne. Dit is pas een profeet, toont het meisje dat zojuist nog *Jesaja* speelde. Net als de Bijbelse profeten voorspelt Horne de on-

dergang van de wereld als de mens niet tot inkeer komt. En als een Christusfiguur is hij bereid zijn leven op te offeren voor dat van de dieren.

Deze toespraak is het keerpunt van *Jesaja, Jeremia*. Tot op dat moment is het een onbezorgd swingende jongerenvoorstelling. Een Emile Ratelband-achtige oppesessie op housemuziek, een melige vrome rondedans, de bizarre demonstratiescène - de energieke, halfgedanste groeps-scènes maken duidelijk waarom regisseur Jeroen Kriek bij zijn jongerenprojecten wel eens vergeleken wordt met Dirk Tanghe.

Maar dan, als Wendel Jaspers naar voren treedt, verandert *Jesaja, Jeremia* van een swingend jongerenproject in een diepgaand gesprek van man tot man waar nie-

mand zich meer aan kan onttrekken.

'Is er iemand die nog ergens om geeft?', vraagt Wendel aan haar medespelers en aan de zaal. Ze vraagt het met de oprechte woede van het kind dat zich nog één voelt met de wereld. Het kind dat straks begraven zal worden onder het pantser van onverschilligheid dat wij volwassenheid noemen.

In de scènes die volgen, wordt die onverschilligheid door Wendels medespelers ontleedt. Dan blijkt dat niet alleen volwassenen daar last van hebben. Om beurten getuigen de jongeren voor een microfoon van hun eigen smoesjes, maar ook van hun kennis van de complexiteit van de dingen, van de tegenstrijdige gedachten die alle daadkracht verlammen. Het is grappig en herkenbaar. En het is

ontluisterend omdat het iedere hoop wegneemt op een verlossende generatie na ons.

Aan het eind van *Jesaja, Jeremia*, als het duister van de blackout zich al aankondigt, schreeuwt één van die 'onverschillige' jongeren dat hij een panter zou willen zijn. Eindelijk verlost, van de menselijke verantwoordelijkheid. Liever een dier zijn dan een mens. Een solitair dier dat alleen is, altijd alleen.

Marlijn van der Jagt

Wisselvallige voorstelling van Growing up in public Staren naar de jonge profeet

Voorstelling: *Jesaja, Jeremia* door Growing up in public. Teksten: Jeroen Kriek, Don Duyns, Paul Feld e.a.. Regie: Jeroen Kriek. Spel: Onyema Onwuka, Andrea ter Avest, Niels Horeman e.a. Gezien: 18/3 De Krakeling Amsterdam. Tournee t/m 7/5. !nl. (030) 276 12 20.

Door WILFRED TAKKEN

De profeet Jeremia is een blonde studente in een doorschijnende onderjurk. Met een wit konijntje op de arm spreekt ze het volk toe: „Ik zit vlak voor het examen, weet je wel. Best kut.” Jeremia heeft zich het lot van de dieren aange-trokken. „Zelfs de mussen sterven uit!” Op het internet, zo oreert zij, is een Amerikaanse profeet een hongerstaking begonnen uit protest tegen de dierenmishandeling. Jeremia is onder de indruk en wil graag ook een daad stellen.

Jesaja, Jeremia van Growing up in public is een jongerenvoorstelling over profeten en hun ondankbare taak. Regisseur Jeroen Kriek heeft negen jonge studenten om zich heen verzameld die een aantal losse scènes spelen met teksten die zij deels zelf aandroegen. Er komen passages uit de bijbelboeken *Jesaja* en *Jeremia* langs, maar ook dansjes, een gemakkelijke samenspraak rond een microfoon over de taak van profeten, en minder geslaagde therapeutische improvisatieoefeningen.

Het openingsbeeld is mooi: negen jongeren poseren uitdagend op een lange tafel in bonte, eroti-

sche showkostuums. Vooral de zingende kapitein en het meisje in het korset met twee puntige feesthoedjes op de borsten zijn erg mooi. Het beginlied 'The meaning of life' is ook nog wel leuk, maar doordat daarna ook nog een showballet en een saaie meditatie sessie volgen, komt de voorstelling veel te traag op gang. Bovendien duurt het zo te lang voordat duidelijk is waarover het gaat. Zo wisselvallig en onsamenhangend als het begin, is ook de rest van de voorstelling.

De bedoeling van *Jesaja, Jeremia* komt het beste tot uiting in een scène waarin de spelers zich om een microfoon verdringen om hun persoonlijke dromen, problemen en filosofietjes te bespreken. De verwende jongeren met hun volle, blote buikjes laten herkenbaar en ontluisterend zien dat niets wezenlijks ons bezighoudt. De een wil een yoghurtcafé beginnen, de ander heeft een probleem met rood staan („het is gewoon heel fijn om te pinnen”), de derde mijmert over de zin van ontwikkelingshulp.

Dan wordt de groep opzijgeduwd door Jeremia, die inmiddels haar konijn heeft verruild voor een pistool. Zij hekelt luidkeels het leed van de wereld en de verblindheid der mensen. Dat is de rol van de onheilsprofeet. „Hij is iemand die de mensen met de neus op de feiten drukt.” Al doet Jeremia dat voornamelijk door moegehuild op een stoel te zitten terwijl het volk rondanst in sexy ondergoed. Eventjes onderbreekt het volk de dans om verwonderd naar de tob-bende profeet te staren.

Dit is een mooie, rake scène; het verwende volk met de banale probleempjes, en de roepende in de woestijn die niet begrepen wordt. Helaas volgt hierna weer een rommelige saaie rondren-scène met een jongen die heel hard schreeuwt. Zo blijft *Jesaja, Jeremia* tot het eind toe wisselvallig. Maar dat meisje met haar pistool en konijntje blijft wel hangen.

'Jesaja, Jeremia' van Growing up in Public: verward gemonteerde voorstelling over de Belangrijke Levensvragen. 92 RYNN VAN KOOIJIK

Niemand die iets doet, niemand die ingrijpt

De voorstelling *Jesaja, Jeremia* van Growing up in Public barstte over onze hoofden los als een zwaar onweer, en zo was die ongetwijfeld ook bedoeld. Eerst werd de zinvraag – waarom zijn we hier – gesteld door een zingende, als circusdirecteur verklede en als Batmans Joker geschminkte acteur, terwijl de rest van de cast zich onzeker glimlachend op de achtergrond hield. Volgde een ongeleide dans in strakke revuepakjes en een verkleedpartij op het toneel, waarna de groep zich als een stel verwezen hippies liet gaan op de nietszeggende goeroeteksten van deze tijd. Je kunt zijn wat je wilt zijn, je durft het ook, je wilt er ook echt voor staan. Als in trance begonnen ze, na de demagogische speech van de voorganger, hysterisch te schreeuwen en te springen. Ik wil mezelf compleet ma-

Gebeurtenis: Growing up in Public speelt 'Jesaja, Jeremia'. **Regie:** Jeroen Krak. **Spel:** Andrea ter Avest, Niels Huisman, Wendel Jaspers, Daniël Kramer, Orsenna Onwuka, Victorie Plante, Lieve Ploeg, Jubi Poyntoniers, Sarel Zandvoort en Gijssels O'Keefe. **Gezien:** 22 april in Het Kruithuis, Groningen. **Publiek:** 74.

ken, ik ga voor die uitdaging, ik krijg wat bij me past, leuk en leerzaam, come on, come on. En daar verschenen de bordjes: 'Hou me vast', 'Ben heel gevoelig', 'Stop dierenleed'. Ook zagen we voor een kort moment een naakte gekruisigde Christus met doornenkroon en toen volgde een onheilspreek uit het bijbelboek *Jeremia*, waarbij de drieënge Heer agressief in het proletisch oor schreeuwde en het langzame deel uit een Pathetische Symfonie kwam aanzwellen.
"Was kortgezegd een verward gemonteerde voorstelling van en over een

groep verwarde jonge wereldburgers die zich afvraagt of Belangrijke Levensvragen wel leuk zijn om te stellen. Growing up in Public had er in elk geval alles aan gedaan om het leuk te houden, niet alleen kwamen ongeveer alle moeiten aan de orde waar je als jongere in de postmoderne era maar mee kunt zitten, van de hongerstaking van de dierenleed-activist tot de nadelen van het chronisch tweeduizend gulden rood staan, maar ook werd er naastig door mekaar geschreeuwd in de opsomming van profeten van onze eigen tijd – van Emil Ratel-

band tot Johan Cruijff. Nu eens werd er gedanst op klezmermuziek, dan weer hielden de acteurs onder de vertoning van gezellige vadersbeelden elkaars handen vast om de liefdesenergie tot de diepten van hun menszijn te laten doordringen.

Maar alles leidde heen tot de treurige conclusie dat we het niet meer weten, dat je niemand kan vertrouwen (de hongerstaking-dierenleed-activist is weer begonnen met eten), dat er geen helde is, dat je wel van alles kan willen, maar dat je uiteindelijk geëld wordt en dat je alleen bent, alleen, zoals de profeet *Jesaja* het al voorspelde. Niemand die iets doet, niemand die ingrijpt. Geluidloze schreeuw. Dank.

MESSEL MEUWIK